

Verhalen zijn genoeg

Doven zijn net als horenden. Als ze aan taal denken, dan heersen de emoties en gaat het over goed en slecht. Dat kinderen tegenwoordig zoveel dt-fouten maken, bijvoorbeeld. Ik wordt en hij word, schrijven ze. Vreselijk! Het gaat bij dit soort emoties vaak over jongeren en kinderen. Oudere generaties weten nog wel hoe het allemaal moet, maar de jeugd van tegenwoordig... Ze dragen andere kleren, ze hebben geen oog meer voor wat goed en slecht is. Vroeger! Vroeger was alles beter. Het is onvermijdelijk. Iedereen wil graag iets nieuws doen in het leven, laten zien dat je van deze tijd bent. Dat betekent dus ook dat je anders moet praten dan de mensen vóór jou. Die hebben daar dan weer zo hun eigen gedachten over.

Als het om taal gaat, gaat het meestal om woorden. Nieuwe generaties bedenken nieuwe woorden. Soms omdat er nieuwe dingen ontstaan waar nog geen woord voor was (computer), soms omdat het oude woord niet mooi genoeg is, niet sprekend of beeldend genoeg, gewoonweg ouderwets en verouderd. Wie zegt er nou nog dat iets 'gaaf' is? Echt iets voor je ouders. Tegenwoordig is iets 'vet' of 'strak'. Maar die dt-fouten, zult u tegenwerpen – dat gaat toch over iets heel anders? Kinderen op school zijn toch veel luier dan vroeger, blijkt daar toch duidelijk uit? Ze denken toch niet meer na over wat ze opschrijven?

Tsja. Daar zit wat in. Tegelijkertijd zijn er wel andere verklaringen te bedenken. Vergeleken

met vijftientig jaar geleden lezen kinderen minder. Sterker nog, we lezen allemaal minder. De 'schriftcultuur' heeft onomkeerbare concurrentie gekregen van de beeldcultuur. Televisie – maar ook radio. Op een lange treinreis is er nu niet meer alleen de keuze tussen naar buiten kijken, een gesprek voeren, of een boek lezen, maar er zijn allerlei andere activiteiten: we luisteren naar onze mp3-spelers, kunnen een computerspelletje spelen, en sinds een paar jaar ook filmpjes op YouTube bekijken. Dat geldt voor iedereen, maar jongeren lopen voorop in dit soort ontwikkelingen. Het is volstrekt voorspelbaar dat dat gevolgen heeft voor ons schriftelijke taalgebruik. We lezen minder en we schrijven minder, waardoor we minder vaak dt's voorbij zien komen, en het goede gebruik ervan minder in ons hoofd zit ingebakken.

Hoe zit dat nou in gebarentaal, waar geen schriftcultuur bestaat? Bestaan daar ook zulke 'normatieve' gedachten over taal, over wat de norm is en wie daarvan afwijken? Natuurlijk. Mensen hadden lange tijd vooral gevoelens bij het verschil tussen gebarentaal en Nederlands ondersteund met gebaren. Tegenwoordig is er iets bijgekomen. Nu er een standaardvariant in het leven is geroepen, is het verschil tussen gebaren uit de verschillende regio's is meer prominent geworden. Alleen al het gebruik van die term 'standaard' heeft tot gevolg dat mensen anderen gaan beoordelen: 'gebruikt iemand netjes de standaardgebaren, of is hij nog zo ouder-

Onno's column

Onno Crasborn is als gebarentaalonderzoeker verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Daarnaast is hij tolk NGT.

wets dat hij iets regionaals doet?'

Ik moest daar aan denken toen in mei een groot project in Duitsland werd gelanceerd. In vijftien jaar tijd wordt daar een groot corpus aangelegd. Dat corpus vormt de basis voor een nieuw online woordenboek. De uiteindelijke koppeling tussen een woordenboek en een verzameling verhalen en gesprekken zou veel onderzoek een stuk makkelijker maken. Iedereen kan dan bij het bekijken van een discussie een onbekend gebaar met een paar muisklikken opzoeken. Omgekeerd zijn er bij het bekijken van een woordenboek talloze voorbeelden bij elk gebaar te bekijken.

Maar er zit ook een schaduwzijde aan zo'n koppeling. Het zorgt er namelijk voor dat voor niet-onderzoekers de nadruk meer op de vorm van de gebaren komt te liggen, en minder op de inhoud van de gesprekken. Als je een discussie in het corpus bekijkt en je begrijpt af en toe een gebaar niet, is er geen probleem. Het gaat er bij communicatie om dat je de rode draad kunt volgen, dat je de betekenis en bedoeling van zinnen begrijpt, en niet per se de betekenis van losse woorden. Als we over woorden of woordcombinaties in het Nederlands gaan nadenken, dan zien we veel dingen die in het woordenboek wel gedetailleerd beschreven zijn, maar die we helemaal niet nodig hebben in een gesprek. Het is nou juist zo fijn dat dit in gebarentaal minder gebeurt, waardoor er ook minder in 'goed' en 'fout' wordt gedacht. Een woordenboek is per definitie normatief, en een verzameling verhalen heeft dat een stuk minder. Misschien is een corpus zonder woordenboek daarom wel iets heel moois.